

Referat despre Scoala Ardeleana

"In conceptia curenta, scoala Ardeleana se incorporeaza in acel tip de carturar, in acelasi timp auster si ardent, de o tenacitate pilduitoare in munca, la care dorinta de a demonstra vrednicia neamului romanesc a ajuns mai mult decat o ambitie si o pasiune, a ajuns o patima mistuitoare si deformanta. Un Micu, sincai, un Maior sunt admirabile exemple de devotament fata de un crez. Viata adumbrita de greutate materiale si de piedici de tot felul li s-a strecurat intre amvon, catedra si biblioteca, fara nici o concesie facuta seductiilor pe care epoca lor, de galanterie si usuratate, le multiplica la Viena tineretilor sau in Budapesta batranetii".

Paul Cornea

In secolul al XVIII-lea, se dezvolta in Europa un curent cultural si literar cunoscut sub denumirea de iluminism. Acesta avea un caracter popular, urmarind luminarea oamenilor simpli, prin stiinta de carte si cultura, afirmand egalitatea popoarelor si indivizilor, pe baza dreptului natural al nasterii.

Iluminismul se dezvolta mai intai in Anglia, prin Declaratia drepturilor, apoi in Franta, prin publicarea unor imense enciclopedii, continuand sa se afirme in Italia, Spania, Portugalia, Germania si apoi in intreaga Europa.

La noi, iluminismul nu este o miscare culturala de import, ci are ca origine o anumita stare sociala, specifica Transilvaniei din secolul al XVIII-lea. Dupa cum stim, desi erau majoritari ca populatie, romanii din Ardeal nu se bucurau de drepturi deosebite, fiind socotiti ca o natiune tolerata pe aceste meleaguri, prin declaratia ungarilor, sasilor si secuilor, din 1437, cunoscuta sub denumirea de Unio trium nationum (Unirea celor trei natii), sustinand ca ungurii, sasii si secuii ar fi natiuni superioare fata de romani.

Cat de gresita si efemera este aceasta parere o dovedeste chiar o cronica maghiara, scrisa cu mult inaintea acestei intelegeri de dominare: e vorba de Cronica Notarului Anonim, publicata la Budapesta, din care desprindem raspunsul in limba latina, trimis regelui ungar Arpad, la inceputul secolului al X-lea, de catre Menumorut, duce al Bihariei (Tara Crisurilor), din care citam: "Spune-i lui Arpad, ducele Hungariei, domnul vostru. Datori ii suntem ca un amic unui amic, cu toate ce-i sunt necesare, fiindca e om strain (sublinierea noastra) si duce lipsa de multe. Teritoriul insa ce l-a cerut bunei vointe a noastre nu i-l vom ceda niciodata, cata vreme vom fi in viata.

si ne-a parut rau ca ducele Salanus (latin, sublinierea noastra) i-a cedat un foarte mare teritoriu, fie din dragoste, cum se spune, fie de frica, ceea ce se tagaduieste. Noi insa, nici din dragoste, nici de frica nu-i cedam din pamant nici cat un deget, desi a spus ca are un drept asupra lui. si vorbele lui nu ne tulbura inima, ca ne-a aratat ca descinde din neamul regelui Athila, care se numea biciul lui Dumnezeu. si chiar daca acela a rapit prin violenta aceasta tara de la stramosul meu (sublinierea noastra), acum insa... nimeni nu poate sa mi-o mai smulga din mainile mele. "

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Ilustre vremuri ale secolului al X-lea, de glorie si demnitate strabune, cand ungerii, veniti ca popor nomad, abia incercau sa puna mana pe unele teritorii romanesti - care contrazic, chiar prin cuvintele unui cronicar oficial maghiar, ce-si publica opera la Budapesta, si peste timp, continua sa contrazica pretentia de suprematie a ungerilor, sasilor si secuilor.

Probabil ca, asa cum afirma si Octavian Goga in poezia Oltul, vraga de odinioara se mai potolise: "Slavite farmituri a vremii, /De mult v-au ingropat valeatul... / Neputincios pari si tu astazi / Te-ancins cu lanturi imparatul. "

Altele erau acum armele de lupta ale intelectualilor romani ardeleni, ei protestand prin Suplex libellus valachorum Transilvaniae (Protestul suprem al romanilor valahi din Transilvania), trimis in anul 1791 imparatului Leopold al II-lea al Austro-Ungariei, prin care se cerea recunoasterea romanilor din Transilvania, ca natiune egala in drepturi cu celelalte - egala, deci, nu superioara ca mai veche, nobila si mai numeroasa.

Dezvoltarea burgheziei romane transilvanene da nastere unei miscari sociale iluministe, cunoscuta sub denumirea de scoala Ardeleana. Pentru a le linisti avantul revendicativ, la indemnul austriecilor, ungerii, sasii si secuii au incercat sa atraga o parte dintre tinerii burghezi romani si fii de intelectuali, prin trimiterea lor la studii, la scoli inalte, la Viena si la Roma.

Dar, in urma studiilor efectuate, acestia au descoperit ca poporul si limba romana sunt de origine latina, ca noi am locuit pe teritoriul Ardealului cu mult inaintea ungerilor, sasilor si secuilor si ca avem drepturi istorice si naturale mai vechi ca ei. (Toate acestea au fost, de fapt, redescoperite, deoarece ele fusesera afirmate mai inainte de cronicari, dar, datorita faptului ca si cronicile s-au pastrat catva timp in manuscris, fiind publicate mult mai tarziu de Nicolae Balcescu, Mihail Kogalniceanu si August Treboniu Laurian, ele nu fusesera cunoscute de carturarii din Transilvania). Intorsi in tara, cei mai de seama reprezentanti ai tinerei burghezii romanesti au avut aceeasi reactie fireasca si spontana, ca si Dimitrie Cantemir impotriva turcilor, adica s-au ridicat impotriva acelor ce considerau ca-i amagesc, oferindu-le drepturi marginite, dand nastere unei miscari culturale care s-a numit scoala Ardeleana, scriind opere istorice, filologice si literare.

Prin denumirea de scoala Ardeleana nu intelegem, deci, o institutie sau mai multe de invatamant - desi corifeii acestei miscari iluministe, in mod deosebit Gheorghe sincai, au infiintat peste trei sute de scoli romanesti, au scris Abecedare, Aritmetici, Catehisme, carti de popularizare a stiintei, manuale de economie practica si calendare pentru sateni - ci o ampla miscare culturala de ridicare a maselor populare romanesti prin stiinta de carte, prin cultura si arta, care a avut rolul cel mai important in stimularea studiului istoriei si limbii romane, a dezvoltarii stiintelor naturii si a invatamantului primar.

Reprezentantii cei mai de seama ai acestei miscari sunt: Samuil Micu (1745-1804), Gheorghe sincai (1754-1816), Petru Maior (1761-1828) si Ion Budai Deleanu (1760-1820).

Ei au scris studii de istorie. Istoria si lucrurile si intamplarile romanilor, de Samuil Micu, Hronica

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

romanilor si a mai multor neamuri, de Gheorghe sincai, Istoria pentru inceputul romanilor din Dachia, de Petru Maior; lucrari filologice: Elementa linguae daco-romanae sive valachiae, de Samuil Micu si Gheorghe sincai, Disertatie pentru inceputul limbii romane, de Petru Maior, Lexiconul de la Buda - primul dictionar etimologic al limbii romane. De observat este faptul ca acest lexicon, desi ca structura si alcatuire este o lucrare stiintifica, urmareste in final si un scop national romanesc, prin faptul ca toate cuvintele sunt scrise in romaneste, traduse in latina, apoi in maghiara si in germana, pentru a demonstra latinitatea limbii romane. Un cuvânt cum ar fi casa (rom) = casa (lat), tradus in maghiara ori germana faciliteaza unui vorbitor din aceste doua limbi sa inteleaga apropierea dintre cuvântul romanesc si cel latin. La fel: camasa (rom) = camisa (lat); camp (rom) = campus (lat); dinte (rom) = dens (lat); munte (rom) = mons (lat) si asa mai departe. Aceasta realitate exista, deci, dincolo de vointa noastra si cu mult mai inainte de a ne fi contestate drepturile si originea latina.

In operele lor lingvistice si istorice, reprezentantii scolii Ardelene sustin, asadar, ca poporul roman s-a format in urma razboaielor daco romane si dupa colonizarea Daciei de catre Traian, iar noi suntem un popor de origine latina, limba noastra este continuatoarea limbii latine populare care s-a vorbit o vreme pe aceste meleaguri, in paralel cu limba dacica, pe care a asimilat-o incetul cu incetul, iar existenta noastra in Transilvania a fost inca de pe vremea lui Traian si Decebal, fapt demonstrat si de o serie de inscriptii latine descoperite pe aceste meleaguri si de cel mai bun martor al nostru de piatra cu numele maret de Columna lui Traian, pe care si contestatarii maghiari o puteau vedea in centrul Romei.

Intre ideile scolii Ardelene intalnim si unele exagerari, asa cum ar fi: eliminarea cuvintelor nelatine din limba si inlocuirea lor cu altele in scrierea etimologica (ceea ce ar fi fost, evident, o exagerare), dar acestea nu scad valoarea istorica si filologica a principalelor opere fiindca, totodata, sustin in mod corect: adoptarea alfabetului latin, in locul celui chirilic, fixarea normelor gramaticale ale limbii romane, imbogatirea vocabularului cu neologisme etc.

O importanta deosebita o are pe plan literar Ion Budai Deleanu, care a scris poemul eroic Trei viteji si epopeea Tiganiada.

Epopeea este o opera literara in versuri, de o mare intindere, corespunzatoare ca marime romanului, in care ni se povestesc fapte reale, imbinate cu altele fantastice, din viata unor personaje legendare, eroice ori comice, a unor popoare sau altor colectivitati. In literatura romana, au mai existat incercari de elaborare a unor epopei ca: Mihaida, de Ion Heliade Radulescu, stefaniada, de Costache Negruzzi (s-a pastrat fragmentul Aprodul Purice), Traianida, de Dimitrie Bolintineanu, dar nic una nu a fost finalizata. Mai amintim incercarea lui George Cosbuc de a scrie o epopee nationala, din care s-au pastrat fragmentele, devenite apoi poeme independente: Nunta Zamferei si Moartea lui Fulger.

Probabil marele efort de elaborare, tinand seama de intinderea unei epopei, i-a impiedicat pe autorii amintiti sa-si termine lucrarile proiectate. Cert este faptul ca, pana astazi, Tiganiada lui Ion

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Budai Delea nu ramane singura epopee din literatura noastra.

Actiunea ei se petrece in vremea lui Vlad Tepes, cand domnitorul, temut luptator antiotoman, observa ca tiganii nomazi umbla dintr-un loc in altul si, banuind ca ar putea sa serveasca de spioni pentru turci, hotaraste sa-i stranga intr-o singura tabara si sa-i stabileasca intre Barbatesti si Inimoasa.

Compunand acest poemation eroi-comico-satiric, dupa cum il denumeste chiar el, Ion Budai Deleanu a urmarit, dupa propria-i marturisire, in Epistolia inchinatoare lui Mitru Petrea (anagrama lui Petru Maior), unele izvoare de inspiratie si de informare istorica asupra subiectului abordat, precum scriitorii de la Vizant (Ducas Honiates si Laonic Chajcocondyl, dupa prof. univ. dr. Ion Rotam) si unei cronici scrise cu maini muntenesti (copii dupa letopisetele Cantacuzinilor si Balenilor). Autorul a fost impresionat si de povestirile sasesti despre Vlad Tepes, dainuind in traditia populatiei din preajma Sibiului si Fagarasului, nu departe de Cignau, satul natal al lui Ion Budai Deleanu.

El mai arata si alte surse, care ni se par nesigure, cum ar fi o cronica a Tarii Romanesti, scrisa cu mana si mai veche ca cea a lui Ureche, dar mai ales hartoaga de la Manastirea Cioara, precum si pergamenta de la Zanoaga, intocmita de Mitrofan, care ar fi fost de fata la toate intamplarile tiganilor, inclusiv la nunta lui Parpanghel cu Romica, poetul sugerand astfel traditia populara. In aceeasi epistolie, semnata Leunachi Dineu (anagrama lui Ianachi Deleanu), sunt aratate si modelele europene ale Tiganiadei: Batrachomiomachia (Batalia soarecilor cu broastele), epopee eroi-comica atribuita lui Homer, Gli animali parlanti (Jivinele vorbitoare), de abatele Casti. Dar, din insemnarile poetului, pe parcursul propriei sale epopei, rezulta si alte surse de inspiratie, mai cunoscute ca: Iliada si Odiseea, de Homer, Eneida, de Virgiliu, Orlando furioso, de Ludovigo Ariosto, Gerusalemme liberata, de Tasso, Don Quijote, de Cervantes, Raiul pierdut, de Milton, Messiada, de Klopstorck, La purcelle d'Orleans, de Voltaire si altele.

Autorul tine sa-si avertizeze cititorul ca jucarea lui este "izvoditura noao si originala romaneasca, nici furata, nici imprumutata de la vreo limba". Scopurile estetice si patriotice sunt amintite de la inceput cand, in scrisoarea catre prietenul sau Petru Maior, Ion Budai Deleanu arata ca a compus epopeea sa "vrand a forma s-a introduce un gust nou de poezie romaneasca... sa invete tinerii cei de limba iubitori a cere si cele mai ridicate si mai ascunse desisuri a (le) Parnasului, unde lacuiesc musele lui Omer si ale lui Virghil (din Prolog).

In acelasi timp, sunt subliniate scopurile moralizatoare si critice, inscriindu-se astfel in cadrul idealurilor general-iluministe ale corifeilor scolii Ardelene. In Epistolia inchinatoare se mai arata ca opera contine "intru adins lucruri de saga, ca mai lesne sa se inteleaga si sa placa" si ca "se-afla intr-insa si critica" si ca opera nu-i decat o alegorie in multe locuri, unde prin tigani se inteleg "s-altii oarecand carii tocmai au facut si fac ca si tiganii". Autorul isi da seama ca, datorita caracterului sau critic, "la multi nu le va placea, dar cel intelept va intelege." Deosebit de important pentru analiza acestei epopei unice ni se pare faptul ca Ion Budai Deleanu accepta opera de arta ca pe o sinteza

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

armonioasa intre etic si estetic, poetul fiind adeptul clasicului percept horatian: "Omne tulit punctum qui miscuit idile dulci". Intentia lucida din opera lui trebuia sa atraga pe cititor, sa placa, sa fie educativa si patriotica.

Epopeea lui Ion Budai Deleanu cunoaste doua variante: in 1800 si in 1812; prima editie completa s-a tiparit in 1925.

Desi acum ni se pare putin arhaica si depasita, aceasta ramane in literatura romana nu doar prin unicitatea ei, ci si prin valoarea artistica pe care o judecam astazi raportand-o la mijloacele de exprimare ale secolului al XVIII-lea.

In Analize literare si comentarii, prof. univ. dr. Ion Rotaru afirma: "La o analiza atenta, facuta cu instrumentele filologice si lingvistice adecvate, asezati fiind in unghiul de vedere si in ambianta culturala a autorului Tiganiadei, se dovedeste a fi, ca si Istoria ieroglifica a lui Dimitrie Cantemir, una din operele cele mai durabile si mai originale din intreaga noastra literatura".

Vazand, deci, Vlad Tepes ca tiganii nomazi umbla din loc in loc necontrolati, se hotaraste sa-i adune si sa-i stabilizeze. Dar tiganii, fiind lenesi, pentru a-i putea deplasa spre Inimoasa, domnitorul aseaza in fruntea coloanei carele cu merinde, ca sa-i imbarbateze pe cei mai lacomi dintre ei. Ca si in epopeile amintite, in desfasurarea conflictului intervin si forte supranaturale, dar nu Zeii, ca la Homer, ci unele autohtone, adica: Sfintii si Dracii. Astfel, Dracii o fura pe Romica, logodnica lui Parpanghel, unul dintre cele mai viteze capetenii ale tiganilor, iar acesta paraseste coloana, plecand in cautarea iubitei sale. Sfintii insa intervin in favoarea crestinilor, o elibereaza pe Romica, iar Parpanghel o gaseste intr-o balta cu broaste (vezi Batalia soarecilor cu broastele), reintorcandu-se in fruntea tiganilor pentru a lupta impotriva turcilor.

Intamplari comice au loc si in momentul cand Vlad Tepes pune la incercare curajul tiganilor. Impreuna cu cativa viteji de-ai sai, domnitorul se imbraca in haine turcesti si patrund, astfel deghizati, in tabara tiganilor. Acestia se sperie cumplit si cer iertare asa-zisilor turci, spunandu-le ca nu sunt ei de vina, ci fiorosul domnitor muntean, care i-a inarmat si i-a pus sa lupte impotriva otomanilor. Atunci voievodul cu ostasii sai arunca pelerinele turcesti si isi arata adevarata identitate. Tiganii se sperie si mai tare, fiindca, pentru tradare, i-ar fi asteptat teapa, rugandu-l sa-i ierte, deoarece, daca ar fi stiut ca este Maria-Sa, cu vitejii ce-l inconjoara, ar fi luptat si ei curajosi impotriva... turcilor.

Tiganii hotarasc sa intemeieze un stat al lor, dar nu se inteleg asupra modului de organizare: unii vor republica, altii regat, si, in toiul contradictiilor, se iau la bataie, iar tabara se destrama, sfarsindu-se in felul acesta si actiunea Tiganiadei.

Prin calitatile reale ale acestei minunate opere, Ion Budai Deleanu ramane cel mai de seama reprezentant al scolii Ardelene. Referindu-se la importanta nationala a acestei miscari culturale, profesorul Alexandru Andrei afirma in Comentarii literare:

"Punand un accent deosebit pe dezvoltarea stiintei si culturii si urmarind, prin aceasta, ridicarea

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari

<http://referatenoi.ro>

gradului de civilizatie al intregului popor, castigarea drepturilor natiunii romane subjugate din Transilvania, scoala Ardeleana, are, in primul rand, marele merit de a fi declansat procesul de modernizare a culturii noastre, inscriindu-se astfel, cu toate particularitatile sale, in curentul iluminist european, asigurand, totodata, bazele stiintifice ale procesului de lupta pentru eliberarea national.